

Štátna školská inšpekcia

Prevencia a eliminácia sociálno-patologických javov v školskej edukácii

Návrhy na zlepšenie z pohľadu školského inšpektora

Štátna školská inšpekcia

ŠIC Banská Bystrica

© Mgr. Jana Bieliková

Úvod

Novodobým fenoménom 21. storočia je nárast sociálno-patologických javov už v základných školách, ktorý nemôžeme prehliadnuť a nevšímať si ho. Účinnnejšie a neporovnateľne ľahšie než riešiť vzniknutý problém, je snaha predísť mu.

S akými sociálno-patologickými javmi sa stretávame v školskom prostredí?

agresivita

šikanovanie

drogy

záškoláctvo

Obsah prezentácie

Objasniť terminológiu: sociálno-patologické javy, prevencia, koordinátor prevencie

Praktické zistenia z komplexných inšpekcií v školskom roku 2018/2019

Námety a odporúčania pre vedenia škôl

Agresivita

Podľa Matúškovej (2006) je **agresivita** najčastejšie spájaná s negatívnymi prejavmi:

- **slabá nenávisť,**
- **slovná alebo fyzická agresia.**

V školskom prostredí sa častokrát prejavuje na neživých predmetoch (zošit či pravítko), ktoré sa stávajú prostriedkom na uvoľnenie agresora.

Žiak chce poukázať na svoju fyzickú silu a môže dôjsť i k napadnutiu inej osoby, vo veľkej väčšine sa takto prejavujú žiaci so zníženým sebavedomím.

Zdroj 1: <https://eduworld.sk/cd/jaroslava-konickova/6317/detska-agresivita>

Šikanovanie

O **šikanovaní** hovoríme vtedy, keď jedno dieťa/skupina detí:

- **hovorí inému dieťaťu škaredé a nepríjemné veci,**
- **bije/kope ho,**
- **vyhráža sa mu,**
- **zamyká ho v miestnosti a pod.**

Ako šikanovanie môžu byť označené tiež **opakované posmešky a nepríjemné poznámky o rodine.**

Zdroj 2: <https://supermamy.maminka.cz/clanek/pro-zeny-super-mamy-back-to-school/602428/finove-na-to-prisli-co-se-jim-osvedcilo-na-sikanu-ve-skolach.html>

Drogy

Pod pojmom **drogy** sa pôvodne rozumeli látky, ktoré sa používali ako liečivá. V dnešnej dobe sa pod týmto pojmom skrývajú určité lieky a opojné jedy (spôsobujúce závislosť). **Drogy** sú látky, ktoré:

- **určitým spôsobom menia fungovanie organizmu,**
- **menia duševný stav – náladu, vedomie, psychiku.**

Sú všade okolo nás:

- **legálne** (alkohol a tabak),
- **nelegálne** (marihuana, hašiš, pervitín, extáza, kokaín, heroín).

Zdroj 3: <https://dennikn.sk/blog/1645582/spoved-ako-mi-drogy-vzali-sancu/>

Záškoláctvo

Na Slovensku upravuje školskú dochádzku zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde je určené, že povinná školská dochádzka trvá 10 rokov. **Záškoláctvo** môže mať nepriaznivé dopady nielen na žiaka samotného, ale aj na jeho rodinu, a to vo forme:

- siahnutia na sociálne dávky,
- v najhoršom prípade môže byť podané trestné oznámenie na zákonných zástupcov žiaka pre podozrenie zo spáchania trestného činu ohrozovania mravnej výchovy mládeže.

Zdroj 4: <https://www.obecne-noviny.sk/clanky/kto-ma-riesit-zaskolactvo-uzitocne-rady-a-informacie-pravna-poradna>

Prevencia

- **Efektívna školská prevencia**, ak má byť účinná, vyžaduje realizáciu primárnej prevencie ako integrálnej súčasti edukačného procesu s cieľom získať dôveru u žiakov a splniť nasledovné podmienky:
- aktivity vychádzajú priamo z potrieb a možností školy, ktoré sú priority a ciele prevencie;
 - umožniť učiteľovi, aby sa slobodne rozhodol pracovať ako koordinátor prevencie drogových závislostí a iných sociálno-patologických javov;
 - pri výbere koordinátora zohľadniť jeho osobnostné predpoklady pre prácu v oblasti prevencie, subjektívny postoj a stotožnenosť s cieľmi;
 - neustále spoznávať životné situácie žiakov, diskkrétne zaobchádzať so získanými údajmi;
 - spolupracovať s rodinou a inými inštitúciami spoločenskej prevencie;
 - spropagovať žiakom informácie o zdrojoch poskytnutia pomoci pri problémoch.

Koordinátor prevencie

- Verbovská (2005) uvádza, že **koordinátor prevencie** plní úlohy:
 - školského poradenstva v otázkach prevencie sociálno-patologických javov, osobitnú pozornosť venuje žiakom zo SZP;
 - poskytuje prevenčno-výchovné konzultácie žiakom/rodičom a informuje ich o činnosti preventívnych poradenských zariadení, o možnostiach využitia ich odborných služieb;
 - úzko spolupracuje s výchovným poradcom;
 - koordinuje a metodicky usmerňuje preventívnu protidrogovú výchovu a informačnú činnosť pedagogických zamestnancov pri dlhodobom systematickom sledovaní a hodnotení vývinu žiakov ohrozených drogovou závislosťou a inou sociálnou patológiou (delikvencia, šikanovanie, kriminalita, fyzické a psychické týranie);
 - permanentne sa vzdeláva a zdokonaľuje svoju odbornosť a spôsobilosť.

Praktické zistenia z komplexných inšpekcií v školskom roku 2018/2019

pozitívne

Všetky kontrolované subjekty vytvárali podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri vzdelávaní.

Väčšina škôl mala rozpracovanú Smernicu č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach v samostatných dokumentoch s podrobnejšou úpravou podmienok na zaistenie ochrany žiakov pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním alebo implementovanú v plánoch práce koordinátora prevencie, výchovného poradcu, v iŠkVP ako aj v školskom poriadku.

Časť z nich prostredníctvom dozoru na chodbách v čase prestávok, rozhovorov na triednických hodinách, pozorovania a analyzovania správania, na niektorých školách aj kamerovým systémom, využitím schránky dôvery, ojedinele zhromažďovaním informácií o žiakoch v spolupráci so zákonnými zástupcami, aj pomocou zážitkových aktivít sa zameriavali na problémy vyčleňovania, posmievania sa, fyzického ubližovania, na spoluprácu, inklúziu, empatiu a toleranciu k inakosti ako i na odhaľovanie iných negatívnych prejavov.

pozitívne

Väčšia časť (83 %) členov ŽŠR sa spolupodieľala na organizácii školských preventívnych podujatí (zábavno-náučných, kultúrnych, športových, výletov, exkurzií).

Pri zisťovaní výskytu šikanovania, kyberšikanovania, drogovej závislosti a sociálnej klímy v triedach (v predchádzajúcich dvoch rokoch) využívalo 56 % škôl i dotazníky alebo anketové lístky, pričom spolupracovali s CPPPaP a s inými inštitúciami.

Napriek výskytu šikanovania a prítomnosti deviantného správania väčšina žiakov (88 %) odpovedala, že nemá obavy zo žiadneho spolužiaka, ktorý by im ubližoval.

Základné školy mali stanovených koordinátorov, ktorí otázky prevencie rozpracovali v plánoch preventívnych aktivít, väčšina z nich sa zúčastnila jednodňového stretnutia s odbornými zamestnancami CPPPaP, niektorí absolvovali stretnutia organizované ÚPSVaR.

negatívne

V takmer polovici škôl nerealizovali monitoring, absentovalo vyhodnocovanie (niektorí iba štatisticky) aktuálnej situácie a prijímanie náležitých opatrení.

Nízka participácia členov ŽŠR (33 %) pri riešení výchovných problémov, neprizývanie na zasadnutia výchovnej komisie pri posudzovaní a riešení priestupkov proti školskému poriadku a ich malá zaangažovanosť na formovaní a rozvoji školy.

Vzájomný vzťah medzi učiteľmi a žiakmi neposkytoval 35 % opýtaných žiakov pocit istoty, fyzického a psychického bezpečia, nepodporoval priaznivú atmosféru.

Zistenia o činnosti výchovného poradcu, koordinátora a odpovede väčšiny žiakov v dotazníku nepreukázali dostatočne efektívny systém v oblasti výchovného poradenstva a prevencie.

negatívne

Výsledky dotazníka týkajúceho sa bezpečnosti školského prostredia potvrdzujúce značnú mieru šikanovania poukázali na to, že realizované aktivity nemali dostatočne pozitívny účinok na elimináciu ich prejavov, činnosť nebola vykonávaná transparentne (43 % žiakov sa aktivít nezúčastňovala).

Nedostatočné vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti prevencie sociálno-patologických javov.

Preťaženosť koordinátorov kumulovaním funkcie koordinátor prevencie-výchovný poradca-koordinátor ŽŠR.

Slabé zviditeľňovanie funkcie koordinátora prevencie (41 % žiakov koordinátora nepoznalo).

Námety a odporúčania pre vedenia škôl

Prevenciu realizovať na profesionálnej úrovni

účasť koordinátorov na vzdelávacích aktivitách a ich záujem o nové informácie, oboznámiť sa so záväznými právnymi predpismi v oblasti prevencie a mať vedomosti o tvorbe preventívnych strategických plánov a projektového riadenia

určiť v rozvrhu pevne stanovený počet hodín, ktoré budú vyčlenené iba na realizáciu preventívnych aktivít/programov

iniciovať a podporovať vzdelávanie učiteľov v oblastiach informačných a komunikačných technológií, internetovej bezpečnosti, patologických javov, závislostí žiakov a riešení konfliktov

zvážiť nutnosť posilniť pedagogický, resp. odborný tím o funkciu sociálneho pedagóga, pri nedostatku finančných prostriedkov zamestnať jedného sociálneho pedagóga na dvoch školách

Plán preventívnych aktivít vypracovať podrobne a adresne

preventívnu činnosť plánovať, cielene zameriavať na predchádzanie nežiaducim javom, na spoluprácu pri odstraňovaní sociálnej patológie » školský program prevencie - základný dokument školy

časté sú „*masové preventívne akcie*“ – premietanie filmov a iné nekontinuitné aktivity, ktoré sú nezaujímavé, opakujú sa známe informácie bez aktívneho zapojenia adresátov preventívnych snáh, preto najvhodnejšie sú systematické preventívne projekty či programy, kratšie alebo rozsiahlejšie prednášky, zážitkové cvičenia spojené s možnosťou vyhodnotenia vlastného stavu a situácie /sebadiagnostika/ pomocou krátkych dotazníkov, praktické nácviky riešenia konkrétnych situácií ... rovesnícka podpora so zapojením žiakov alebo permanentný informačný systém o každej zamýšľanej aktivite

prednášať môže i učiteľ, no silný dojem na starších žiakov iste urobí policajt, sociálny kurátor alebo právnik, avšak príspevky by mali byť jasné, stručné a doložené vhodnými príkladmi z praxe

Pri plánovaní preventívnych aktivít netreba zabúdať na prevenciu drogových závislostí

najvýznamnejšia je osвета - žiakov s drogami oboznámiť a ukázať im pravdepodobné dôsledky, pripraviť ich na možnosť stretnutia s dealerom, a to tak, aby boli schopní odmietnuť a zároveň vedeli, prečo tak robia

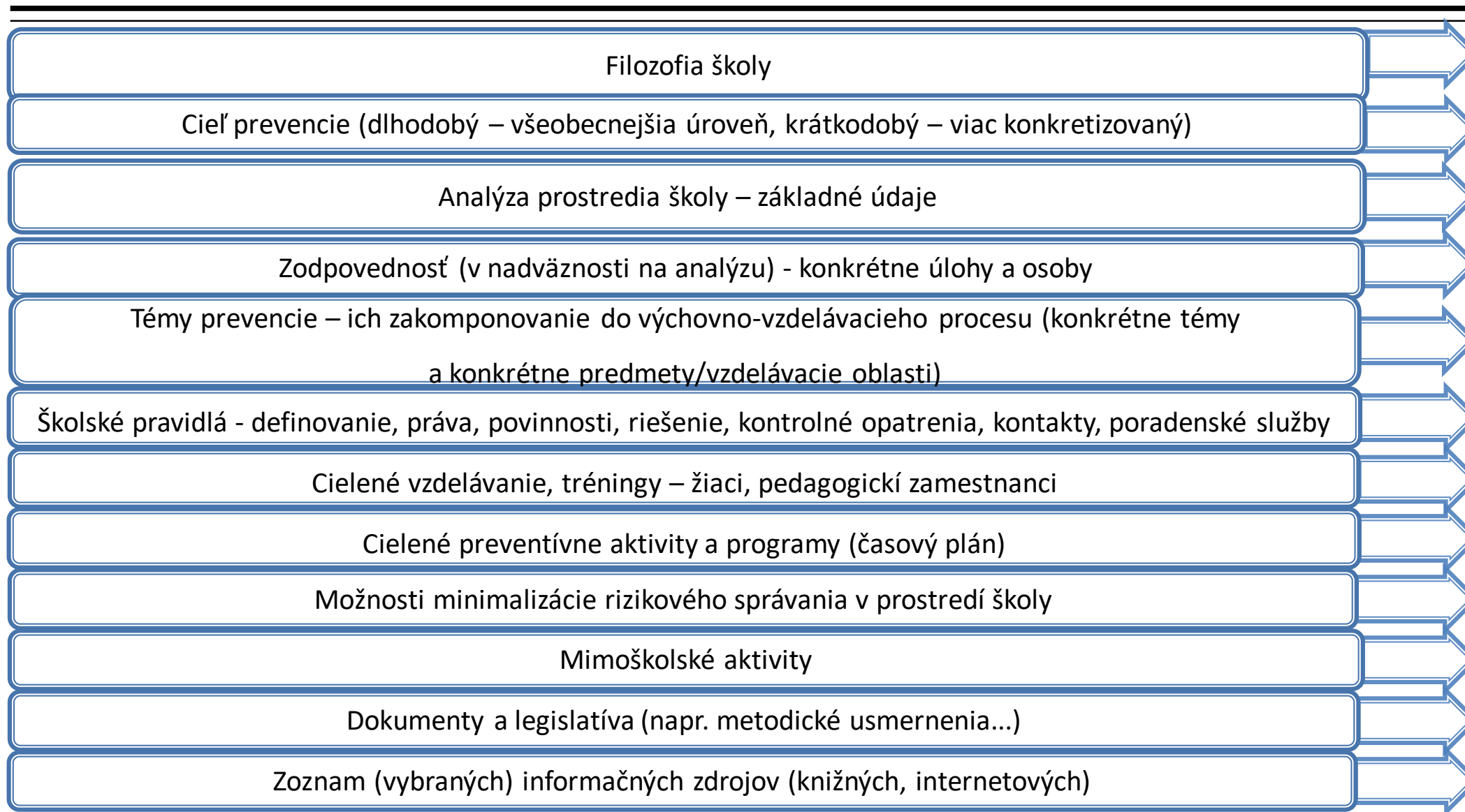
vyhlasovať v škole aktivity ku Svetovému dňu nefajčenia, Medzinárodnému dňu proti zneužívaniu drog a obchodovaniu s drogami, Európskemu týždňu boja proti drogám a pod., pretože sa znižuje veková hranica experimentovania s drogami

venovať sa intenzívnej sociálno-výchovnej práci so žiakmi, u ktorých sa užívanie legálnych či nelegálnych drog už objavilo

Prevenciu zameriavať na problémy, ktoré aktuálne ohrozujú žiakov

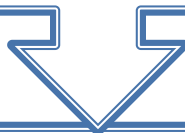
realizovať systematický monitoring nevhodného a problémového správania, výskytu šikanovania, kyberšikanovania, každoročne vykonať prieskum jeho rozsahu a charakteru, o výsledkoch informovať učiteľov, žiakov a rodičov, čo vytvára predpoklady pre ich spoluprácu, umožňuje overovanie účinnosti prijatých opatrení a porovnávanie miery výskytu negatívnych javov v jednotlivých ročníkoch i v celej škole za určité časové obdobia

Návrh (odporúčaného) obsahu preventívnej stratégie školy

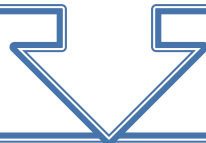

Preventívnu stratégiu formulovať

ako celoročnú a komplexnú aktivitu školy,

**ako kombináciu rôznych foriem, ktoré sa vzájomne dopĺňajú a potencujú – tematické dni, celoročné projekty
(celoškolské, skupinové, individuálne),**

**dopĺňanie odbornosti vzdelania, tiež aktivity mimo vyučovania (zážitkové kurzy, exkurzie, súťaže, záujmové
a športové činnosti, diskusné kluby...).**

Záver

V preventívnej činnosti majú školy nezastupiteľné miesto, pretože učitelia priamo alebo nepriamo pomáhajú žiakom vytvoriť si správne postoje k zdraviu, k životným hodnotám a vedú ich k tomu, aby žili v súlade s vlastným presvedčením. Toto pôsobenie by malo byť **komplexné, systematické a dlhodobé**. Je neefektívne vykonávať prevenciu len a len z dôvodu, že to „*má ktosi v pláne*.”

Dobre organizovaná škola, s kvalitnými pedagogickými zamestnancami, dobrou školskou klímou je už sama o sebe „prevenciou.“

Zdroje

- MATÚŠKOVÁ, R. 2006. Ako eliminovať agresivitu u detí? In Naša škola. 2005/2006, roč. 9, č. 8. ISSN: 1335-2733 .
- *Metodický materiál: Prevencia sociálno-patologických javov.* Dostupné na internete: <http://minedu.sk/8012-sk/prevencia-sociálno-patologických-javov/>. (04.11.2020)
- OLŠAVSKÁ, O. 2014. Niektoré základné informácie k prevencii sociálno-patologických javov. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. 2014. Dostupné na internete: https://mpcedu.sk/sites/default/files/publikacie/olsavska_uz_1_1.pdf. (05.11.2020)
- PJATKOVÁ, M. a kol. 2014. *Koordinátor drogovej prevencie*. 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2014. 68 s. ISBN 978-80-565-0261-7.
- Štátna školská inšpekcia: Súhrnná správa za ŠIC Banská Bystrica 1.2.1 Stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole v školskom roku 2019/2020.
- VERBOVSKÁ, J.: Prevencia závislostí a koordinátor prevencie závislostí a iných sociálno-patologických javov v podmienkach školy a školských zariadení — teoretické východiská. In: *Nový obzor (na pomoc koordinátorom prevencie závislostí a iných sociálno-patologických javov v podmienkach školy)*. 1. vydanie. Prešov : Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2005. ISBN 80-8045-395-0. [online] Dostupné na internete: <http://www.mcpo.edu.sk/downloads/Publikacie/Ostatne/OSZAV200601.pdf>. (03.11.2020)
- VERBOVSKÁ, J.: *Šikanovanie v škole*. Prešov: Metodické centrum, 2000. 54 s. ISBN 80- 8045-194-X.